

---

# LITERATUURBESPREKING

## Psychopathologische kaders, verschillende theoretische invalshoeken binnen de geestelijke gezondheidszorg

**Poslavsky, A en Meyer, E.J.G.**  
***Psychopathologische kaders***  
**Swets & Zeitlinger, Amsterdam, 1993,**  
**189 blz. f 35,00.**

Binnen het vak sociaal psychiatrische verpleegkunde is de laatste jaren toenemend aandacht voor verdere professionalisering. Er is een beroepsvereniging, een eigen vaktijdschrift, de eerste gepromoveerde SPV en een aantal SPV-en die bezig zijn met een wetenschappelijke vervolgstudie of reeds zijn afgestudeerd.

Natuurlijk is het noodzakelijk om het SPV-beroep een meer wetenschappelijke basis te verschaffen. Dat wil zeggen dat niet alleen onderzocht wordt wat het beroep inhoudt, maar ook welk geheel van concepten (theoretische uitgangspunten) aan het beroep ten grondslag liggen.

Betty Neuman ontwikkelde in 1972 op verzoek van studenten verpleegkunde in de geestelijke gezondheidszorg een conceptueel model gebaseerd op systeemtheoretische uitgangspunten. Een conceptueel model groepeerd verschillende concepten. Het begrip "mens" bijvoorbeeld wordt door Neuman gedefinieerd als een cliëntstelsel, opgebouwd uit fysiologische, psychologische, sociaal-culturele, ontwikkelings- en spirituele variabelen.

Dit cliëntstelsel kan gezien worden als een open systeem in interactie met de omgeving.

Het is niet mijn bedoeling het Neuman Systeemmodel verder toe te lichten, maar ik wil wel het belang onderstrepen

om dit model voor onze beroepsgroep verder uit te werken.

Het is tevens nuttig bestaande modellen binnen de geestelijke gezondheidszorg te bestuderen. Daarom nu een bespreking van het boek "Psychopathologische kaders", een boek dat gaat over de verschillende theoretische invalshoeken (paradigmata) binnen de geestelijke gezondheidszorg.

Het is geschreven door Prof. A. Poslavsky (overleden najaar 1994) en Dhr. E.J.G. Meyer.

Het boek is opgebouwd uit drie delen. De hoofdstukken 1 tot en met 4 vormen een vrij algemeen gedeelte. De volgende 6 hoofdstukken geven een beeld van de verschillende paradigmata die leven binnen de GGZ. Het laatste hoofdstuk bespreekt de praktische gevolgen voor de hulpverlening.

Hoofdstuk 1 heeft als titel "historisch perspectief". Het gaat over de verschillende visies die in de loop der geschiedenis ontwikkeld zijn over het ontstaan van geestesziekten.

Interessant is dat deze ontstane visies nog steeds actueel zijn.

Het hoofdstuk deed mij denken aan een Marokkaanse psychotische vrouw in de wachtkamer van de Riagg. Wordt zij belaagd door geesten, is er sprake van een lichamelijke aandoening, spelen er relatieproblemen, verborgen seksuele mishandeling, of is zij angstig voor een dreigende brandstichting in verband met discriminatie?

Er is niet één waarheid, maar -aldus de auteurs- verschillende gezichtspunten vanuit diverse theoretische visies kunnen waarheid bevatten.

Over deze verschillende gezichtspunten gaat dit boek.

In hoofdstuk 2 wordt aandacht geschonken aan de definiëring van het vakgebied van de psychopathologie.

Hoofdstuk 3 gaat over diagnostiek als een procesmatig geheel van oordelen, indrukken, meningen, verwachtingen en feitelijke gegevens. Verder wordt kort ingegaan op de classificatiesystemen ICD-10, DSM-III R, PSE en AMDR.

In hoofdstuk 4 komen de ontwikkelingslijnen ten aanzien van het ontstaan en het beloop van ziektebeelden aan de orde.

De volgende 6 hoofdstukken bewegen zich als een soort caleidoscoop rond het begrip 'paradigma': een geheel van grondbeginselen, of voorwetenschappelijke uitgangspunten en waarden die bepalen wat toegestaan is.

Om het nog ingewikkelder te maken...., een metaparadigma is een soort overkoepelende theorie waar kleinere theorieën of paradigmata een plek in vinden. De begrippen paradigma en metaparadigma, of zo je wilt theorie en metatheorie, zijn relatieve begrippen en daarom altijd een onderwerp van discussie. Het Neuman model past binnen het metaparadigma 'systeemtheorie'.

De schrijvers concluderen dat psychopathologie, psychiatrie, klinische psychologie en psychotherapie polyparadigmatische praktijkwetenschappen zijn.

Hoofdstuk 6 opent de rij met psychopathologische paradigmata. Sinds de zeventiende eeuw kent de geneeskunde een indeling, een classificatie van ziekten, de

zogenaamde nosologie. Ingegaan wordt op het begrip ziekte en zieke. De persoonlijkheidsstoornissen op As II van de DSM-III R komen tevens aan de orde. Ook de structurele diagnostiek van Kernberg en het cooping paradigma volgens Haan (1972) worden beschreven.

Aan de hand van een casus wordt naast cooping en afweer het begrip fragmentatie geïllustreerd. Genoemd wordt een geïsoleerde waan en een multiple persoonlijkheidsstoornis.

De hoofdstukken 7 tot en met 10 werpen licht op de diverse psychotherapeutische paradigmata.

Hoofdstuk 7 begint met het oudste, namelijk de psychoanalyse. In tegenstelling tot het ziekteparadigma streeft de psychoanalyse naar het in gang zetten van een ontwikkeling, die de patiënt verder brengt dan dat hij voor het ontstaan van de klachten was. De patiënt (met zijn verhaal) staat centraal. De analyticus duidt, aanhangers van de Daseinsanalyse controleren de patiënt voortdurend met de eigenlijke bedoeling van wat hij zegt.

Hoofdstuk 8, geschreven door M.J.M. van Son, gaat in op de verschillende paradigmata van de gedragstherapie.

J.M. Tromp verkent in hoofdstuk 9 de systeembenadering.

Hij benadrukt het continue spanningsveld tussen het individu en zijn context. Ook items als live events, het individu als systeem en het vrouwenperspectief met thema's rond 'genderissues' en machtsongelijkheid komen ter sprake.

Hoofdstuk 10 sluit de psychoparadigmata af met de experiëntiële benadering.

In de theorievorming nemen filosofische uitgangspunten een belangrijke plaats in.

Genoemd worden de Rogeriaanse, Gestalt-, Pessó, psychomotorische therapie en de Daseinsanalyse. Vooral de gezonde aspecten worden op de voorgrond gesteld. Ook lichamelijke sensaties en fantasieën worden als belangrijke communicatievormen gezien.

Tot slot het laatste hoofdstuk 11, 'Psychopathologie en therapie'. Hierin wordt de betekenis van psychopathologie op het totale hulpverleningsproces belicht: een interventiecyclus van klacht, hulpvraag, probleemstelling, onderzoek of indicatiestelling, plan-naar-onderhandeling, behandeling, begeleiding en evaluatie.

Volgens de achterflap is deze inleiding in de psychopathologie niet geschreven vanuit één gezichtspunt, maar belicht het verschillende theoretische invalshoeken en beschrijft hun uitwerking in de praktijk. In deze doelstelling zijn de auteurs geslaagd.

Het is een handzaam boek, helder geschreven en ook visueel aantrekkelijk in korte hoofdstukken ingedeeld. Jammer is echter dat voor de begrippen

paradigmata en metaparadigmata geen simpeler woorden gebruikt zijn.

Al lezend wordt de waaier van gezichtspunten steeds iets verder gelegd en raak je wel vertrouwd met de inzichtelijk gemaakte begrippenkaders. Er is zeker enige basiskennis nodig om de veelheid en vooral de samenhang tussen de diverse stromingen en grondbeginselen te bevatten.

De vele praktijkvoorbeelden en de lichtvoetigheid van toon maken het boek tot een levendig en rijk geschakeerd geheel. Het leent zich mijns inziens, door de korte hoofdstukken met zijn vragen vooraf en de hoofdpunten achteraf, goed voor voortgezette opleidingen binnen de geestelijke gezondheidszorg. De auteurs concluderen dat psychopathologie, psychiatrie, klinische psychologie en psychotherapie polyparadigmatische praktijkwetenschappen zijn.

Eén ontbreekt er nog in dit rijtje en dat is de nog jonge praktijkwetenschap verpleegkunde. Misschien iets voor een volgende druk.

December 1994,  
Godelieve van Zijl  
Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige  
Riagg Stad Utrecht.